

Sygn. akt III UK 144/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 22 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSA Magdalena Kostro - Wesołowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 października 2013 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 25 lipca 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 23 marca 2011 r. odmówił ubezpieczonemu A. S. prawa do emerytury w obniżonym wieku w związku z pracą w szczególnych warunkach ze względu na niewykazanie 15 lat pracy w takich

warunkach wykonywanej do dnia 1 stycznia 1999 r. Na skutek wniesionego odwołania, Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w R. wyrokiem z dnia 10 kwietnia 2012 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu (ur. 1 kwietnia 1951 r.) prawo do emerytury poczynając od 1 kwietnia 2011 r. po myśli art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., dalej jako: ustawa o emeryturach i rentach) w związku z § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. bądź rozporządzenie w sprawie wieku emerytalnego pracowników) po ustaleniu w szczególności, że ubezpieczony w dniu 1 stycznia 1999 r. spełniał wymóg posiadania zatrudnienia w szczególnych warunkach przez okres przekraczający 15 lat. Do okresów pracy w szczególnych warunkach, uznanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w wymiarze 8 lat, 5 miesięcy i 23 dni, Sąd uwzględnił zatrudnienie wykonywane przez wnioskodawcę na stanowisku maszynisty urządzeń ciepłowniczych, lokomotyw spalinowych i maszynisty lokomotywki w okresie od 2 maja 1985 r. do 4 maja 1989 r. w Zakładach Przetwórstwa Spożywczego „I.” w D. Rodzaj wykonywanej przez wnioskodawcę w tym okresie pracy jednoznacznie określa niekwestionowane przez organ rentowy świadectwo pracy oraz dokumenty z akt osobowych. Praca ta mieści się w poz. 13 działu VIII (omyłkowo, jak należy wnosić, wskazano dział VII, dopisek Sądu Najwyższego) wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., tj. w pracach zakładowych służb kolejowych bezpośrednio związanych z utrzymaniem ruchu pociągów. Sąd pierwszej instancji jako pracę w warunkach szczególnych zakwalifikował także zatrudnienie wykonywane przez wnioskodawcę w Gminnym Związku Rolników, Kótek i Organizacji Rolniczych w C. na stanowisku traktorzysty i kierowcy kombajnu uznając, że świadczona przez wnioskodawcę praca mieści się w poz. 3 działu VIII wykazu A załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. oraz w pkt 1 poz. 3 działu VIII wykazu A stanowiącego załącznik do uchwały nr 24 Zarządu GZRKiOR z 14 czerwca 1983 r. Sąd Okręgowy podał, że do obowiązków wnioskodawcy

należało wykonywanie usług rolniczych w sezonie robót polowych, a zimą prac transportowych i przy odśnieżaniu. W zakres jego obowiązków wchodziło też dbanie o powierzony sprzęt rolniczy i jego ewentualna naprawa, stąd dodatkowo stanowisko pracy wnioskodawcy w angażach określano jako mechanik. Te obowiązki zaś były ściśle związane z pracą traktorzysty czy kierowcy kombajnu. Oceny co do stałości pracy wnioskodawcy na stanowisku kierowcy ciągnika i kombajnu w Gminnym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w C. i jej wykonywania w pełnym wymiarze czasu pracy, a więc w związku z warunkami, jakie są stawiane przez § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., Sąd Okręgowy dokonał uwzględniając przede wszystkim zeznania świadków, współpracowników wnioskodawcy, dokumenty z akt osobowych, przy stwierdzeniu nieprawidłowości świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach wystawionego przez pracodawcę Gminny Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, do którego załączono zestawienie godzin pracy na ciągniku i kombajnie w rozbiciu rocznym.

W apelacji wniesionej od wyroku Sądu Okręgowego organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 32 w związku z art. 184 ust. 2 ustawy. o emeryturach i rentach oraz art. 233 k.p.c. przez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów w części dotyczącej uwzględnienia jako pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku kierowcy ciągnika i kombajnu marki „Bizon” od 5 maja 1989 r. do 30 września 2008 r. w Gminnym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w C., co doprowadziło do ustalenia, że ubezpieczony ma prawo do wcześniejszej emerytury. W uzasadnieniu apelacji Zakład Ubezpieczeń Społecznych podał, że załącznik do przedłożonego przez wnioskodawcę świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach zawiera wykaz godzin i minut przepracowanych przez niego w poszczególnych latach 1990-2008 na stanowisku kierowcy ciągnika i kombajnu. Z wykazu tego wynika, że wnioskodawca wykonywał prace w szczególnych warunkach jedynie przez kilkaset godzin w roku, co świadczy o sezonowości tej pracy a nie o jej wykonywaniu stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 25 lipca 2012 r. oddalił apelację organu rentowego (pkt I) zasądzając od tego organu

na rzecz wnioskodawcy kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt II). Jako niezrozumiały Sąd Apelacyjny ocenił zarzut naruszenia art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, w sytuacji, gdy wnioskodawca jest uprawniony do świadczenia przedemerytalnego, nie pozostaje w zatrudnieniu, a organ rentowy nie przedstawił żadnych dowodów potwierdzających jego przynależność do otwartego funduszu emerytalnego. Sąd Apelacyjny podzielił ocenę dokonaną przez Sąd Okręgowy co do wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przez ubezpieczonego pracy na stanowisku traktorzysty i kierowcy kombajnu w Gminnym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w C. od 5 maja 1989 r. do 31 grudnia 1998 r. i do 30 września 2008 r., czyli pracy w szczególnych warunkach. O kwalifikacji określonej pracy jako pracy w szczególnych warunkach przesądzają przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w taki sposób, że konieczne jest przyporządkowanie jej do rodzaju prac wymienionych w załączniku do rozporządzenia, tj. w wykazie A i B, przy czym uprawnienia emerytalne rodzi jedynie wykonywanie pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Odnosząc się do twierdzeń apelacji dotyczących świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach wystawionego przez Gminny Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w C. za okres zatrudnienia, który ostatecznie pozostawał sporny, Sąd Apelacyjny za Sądem Okręgowym wskazał, że nie zostało ono sporządzone prawidłowo, a według Sądu odwoławczego w istocie jest sprzeczne z dokumentami z akt osobowych, z których nie wynika, aby wnioskodawca wykonywał jakiegokolwiek inne czynności niż traktorzysty i kierowcy kombajnu. Jednocześnie Sąd ten podzielił ustalenie Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawca wykonywał czynności traktorzysty i kierowcy kombajnu, a naprawy sprzętu pozostającego w jego dyspozycji były ściśle związane z podstawową pracą.

Podzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji, że w spornym okresie ubezpieczony pracował jako traktorzysta i kierowca kombajnu, które to stanowiska wymienione są w poz. 3 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., Sąd Apelacyjny uznał zarzuty organu rentowego dotyczące błędnych ustaleń stanu faktycznego za bezzasadną polemikę z poczynionymi prawidłowymi ustaleniami. Dlatego orzekł o

oddaleniu apelacji stosownie do art. 385 k.p.c., zaś o kosztach postępowania orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok ten w całości i wnosząc o jego zmianę oraz o zmianę poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 10 kwietnia 2012 r. i oddalenie odwołania ubezpieczonego od decyzji z dnia 23 marca 2011 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Skarga została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach i § 4 w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze poprzez przyjęcie, że wnioskodawca posiada 15 lat pracy w warunkach szczególnych i w konsekwencji przyznanie mu prawa do emerytury od dnia 1 kwietnia 2011 r.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach za okres zatrudnienia od 5 maja 1989 r. do 30 września 2008 r. Gminny Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych zaświadczył, iż wnioskodawca nie pracował stale na stanowisku traktorzysty i kierowcy kombajnu. Załącznik do tego świadectwa określa bowiem, że w tym czasie przez 4 lata, 6 miesięcy i 26 dni wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace w warunkach szczególnych właśnie na stanowisku traktorzysty i kierowcy kombajnu. Wyliczenie powyższego rozmiaru pracy w szczególnych warunkach, przypadającego na cały okres zatrudnienia w Związku, nastąpiło na podstawie sporządzonego w rozbiciu rocznym wykazu godzin pracy na tychże stanowiskach. To świadectwo wraz z załącznikiem i innymi dokumentami z akt rentowych, z których wynika zatrudnienie wnioskodawcy również na stanowisku mechanika (traktorzysty-mechanika) oraz ustalenia Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawca musiał naprawiać powierzony mu sprzęt rolniczy, gdy ten uległ awarii, nie pozwalają na ocenę, że praca na stanowisku traktorzysty i kierowcy kombajnu była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, skoro wnioskodawca wykonywał również czynności mechanika,

których wykonywania przepisy rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. nie kwalifikują jako pracy w szczególnych warunkach. Porównanie zaś ilości godzin pracy – z wykazu stanowiącego załącznik do świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach - na stanowisku traktorzysty i kierowcy kombajnu, np. w roku 1990 było to 1051 godzin, w roku 1991 - 598 godzin i 45 minut, w roku 1992 - 515 godzin i 34 minuty, do przeciętnej ilości godzin pracy w roku - 1920 (przy przyjęciu 20 dni pracy w miesiącu i 8 godzin dziennie) prowadzi do wniosku, że prace mechanika nie stanowiły prac o charakterze incydentalnym, ale znaczną część pracy wnioskodawcy. Wykonywanie jednocześnie pracy na stanowisku zaliczanym do prac w szczególnych warunkach (praca kombajnisty i traktorzysty) i na stanowisku nie zaliczanym do takich prac (praca mechanika) wyklucza uznanie takiej pracy jako wykonywanej stale w warunkach szczególnych, co oznacza brak podstaw do zaliczenia do szczególnego stażu pracy wnioskodawcy zatrudnienia od 5 maja 1989 r. do 31 grudnia 1998 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy.

Wnioskodawca A. S. wywodzi swoje roszczenie do emerytury w obniżonym wieku z przepisów art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń oraz § 1 ust. 1, § 2 ust. 1, § 3 i § 4 ust. 1 pkt 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W świetle powołanych unormowań ubezpieczonemu, urodzonemu po dniu 31 grudnia 1948 r., przysługuje emerytura, jeśli w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach (tj. 1 stycznia 1999 r.) posiadał okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz legitymował się okresem składkowym i nieskładkowym, o którym mowa w art. 27 (czyli 25 lat dla mężczyzn i 20 lat dla kobiet), a nadto nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego albo złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym

funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz – w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem - rozwiązał stosunek pracy (warunek uchylony z dniem 1 stycznia 2013 r.). W odniesieniu do pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach na stanowiskach wymienionych w wykazie „A” stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., wiek emerytalny wynosi 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, pod warunkiem wykazania ogólnego stażu zatrudnienia określonego na 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn oraz udokumentowania co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, iż przewidziane w art. 32 i art. 184 ustawy o emeryturach i rentach prawo do emerytury w niższym niż określony w art. 27 tej ustawy wieku emerytalnym jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, LEX nr 1001292; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). Skoro przepisy art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. uznają za pracę w szczególnych warunkach wyłącznie zatrudnienie przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku, to oznacza to, że krótsze dobowo (nie w pełnym wymiarze obowiązującego czasu

pracy na danym stanowisku) lub periodyczne (okresowe lub niecodzienne), a nie stałe świadczenie pracy w warunkach narażających na szybszą utratę zdolności do zarobkowania wyklucza dopuszczalność uznania pracy za świadczoną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07 i z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10). Jednakże w świetle unormowania z § 2 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. nie ma podstaw, aby cechy stałości w aspekcie świadczenia określonego rodzaju pracy wymienionego w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia, odmówić kilkumiesięcznym okresom wykonywania pracy cyklicznie powtarzającym się w każdym roku, np. ze względu na sezonowość prac. W przypadku, gdy praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale (wówczas codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku tylko w niektórych miesiącach roku, do okresów pracy w szczególnych warunkach uzasadniających prawo do emerytury w niższym wieku na zasadach określonych w rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r., wlicza się tylko te miesiące. Za taką wykładnią, jak argumentował Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07 (OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325), przemawia także to, że niektóre prace wymienione w załączniku do rozporządzenia, np. prace asfalcjarzy (wykaz A, dział IX, pkt 4 załącznika do rozporządzenia), mogą być w Polsce z natury rzeczy wykonywane tylko w pewnych okresach roku.

Ponadto należy jeszcze podnieść, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, iż od reguły niedopuszczalności uwzględniania do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika, istnieją odstępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny,

krótkotrwały, uboczny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

W ocenie Sądu Najwyższego, uprawnione jest w kontekście powyższego przyjęcie założenia, że w spornych przypadkach - uwzględnienie okresów wykonywania pracy szkodliwej lub uciążliwej wymaganej do przyznania emerytury w niższym wieku emerytalnym - następuje po ustaleniu rzeczywistego zakresu obowiązków oraz wykonywania bezpośrednio i w warunkach stałości szkodliwego zatrudnienia. Ocena stałości zatrudnienia powinna być racjonalna, jak trafnie w skardze kasacyjnej zwrócono uwagę powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08 i zdaniem Sądu Najwyższego konieczne jest, aby odnosiła się ona do konkretnego rodzaju pracy i cech charakteryzujących sposób jej faktycznego świadczenia u danego pracodawcy. Nie może w związku z tym pomijać w przypadku prac kierowców ciągników i kombajnów, wykonywanych u pracodawcy świadczącego usługi rolnicze, ale też usługi innego rodzaju, takich okoliczności, jak sezonowość prac, ich spiętrzenie w określonych miesiącach roku, inny rodzaj usług świadczonych poza sezonem prac rolniczych i ich zakres. Ustalenia, które stanowią podstawę do oceny spełnienia merytorycznego wymogu stałości wykonywania pracy w szczególnych warunkach przez pracownika muszą więc uwzględniać specyfikę przedmiotu działania przedsiębiorstwa pracodawcy, w tym rodzaj świadczonych przez niego usług. Winny też być konkretne co do rzeczywistego zakresu obowiązków pracownika i zmian, jakie w tym względzie następowały w związku z sezonowością usług świadczonych przez pracodawcę. Nie mogą ograniczyć się do ogólnikowych stwierdzeń, bowiem dokonana wówczas na ich podstawie ocena stałości wykonywania pracy i dobowego jej wymiaru uchyla się spod kontroli, ponieważ nie sposób jej zweryfikować, jeśli chodzi o rozumienie i zastosowanie przepisów art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach i § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Tymczasem dokonana w rozpoznawanej sprawie przez Sądy ocena stałości i dobowej miary czasu wykonywania przez wnioskodawcę czynności składających się na prace kierowcy ciągnika i kombajnu jest właśnie taką oceną poczynioną w oparciu o nader ogólnikowe ustalenia faktyczne, a więc dokonaną z naruszeniem wyżej wskazanych przepisów, w szczególności § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady

Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Sąd Apelacyjny za Sądem Okręgowym przyjął, i to nie jest sporne, że wnioskodawca wykonywał czynności traktorzysty i kierowcy kombajnu oraz naprawiał powierzony mu sprzęt rolniczy. Uznanie, że naprawy te były ściśle związane z pracą podstawową nie zostało poparte żadną argumentacją pozostającą w związku z unormowaniem wynikającym z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Nie wskazano, czy czynności polegające na naprawie sprzętu, czyli składające się na prace mechanika, które nie są wymienione w przepisach rozporządzenia jako praca w warunkach szczególnych, były wykonywane sporadycznie, a więc w takim zakresie, że miały charakter incydentalny. Określenie, że zakres napraw był ściśle związany z pracą traktorzysty czy kierowcy kombajnu, jest niewystarczające, bowiem chodzi o czas, w jakim czynności w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia są wykonywane i długość tego czasu stanowi punkt odniesienia dla stwierdzenia ubocznego charakteru tych dodatkowych czynności. Nie jest też jasne, czy naprawy sprzętu będącego w dyspozycji wnioskodawcy nie zostały potraktowane jako integralna część większej całości dającej się zakwalifikować jako prace kierowcy ciągnika i kombajnu, czyli jako czynności funkcjonalnie (przedmiotowo) łączące się z pracą w charakterze kierowcy wskazanego sprzętu, a jeśli tak, to nie wiadomo, na jakiej zasadzie. Brak jest zatem wyjaśnienia, czy wykonywane przez wnioskodawcę również czynności mechanika mogą być w świetle przyjętego w orzecznictwie i wskazanego powyżej stanowiska potraktowane jako nie mające wpływu na ocenę stałości charakteru pracy kierowcy ciągnika i kombajnu. Wobec tego nie można odmówić słuszności zarzutowi naruszenia § 2 ust. 1 rozporządzenia. Ocena prawidłowości zastosowania prawa materialnego jest uzależniona od tego, czy wszystkie istotne z punktu widzenia przepisu okoliczności zostały wyjaśnione i ustalone. Sądy pominęły wyjaśnienie zakresu obciążenia wnioskodawcy pracami, które polegały na naprawie sprzętu, co uniemożliwia weryfikację dokonanej kwalifikacji pracy jako kierowcy ciągnika i kombajnu w odniesieniu do jej stałości i wykonywania w pełnym wymiarze czasu pracy. Podnieść przy tym należy, że w myśl § 2 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., w postępowaniu o przyznanie emerytury okresy pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykazywane są przez

pracownika za pomocą wystawionych przez pracodawcę świadectw pracy, co oczywiście nie wyklucza możliwości dowodzenia przez wnioskodawcę faktu wykonywania tego rodzaju prac także innymi środkami dowodowymi ani możliwości weryfikacji przez organ rentowy i sąd ubezpieczeń społecznych prawidłowości sporządzonych przez pracodawcę dokumentów. W judykaturze podkreśla się jednak, iż ocena charakteru i kwalifikacja prawna pracy wykonywanej na stanowisku określonym w wystawionym przez pracodawcę świadectwie jako pracy wymienionej w stanowiących załącznik do rozporządzenia wykazach „A” lub „B” nie może być podważona bez ujawnienia okoliczności faktycznych wskazujących na inny rodzaj lub zakres faktycznie świadczonej pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2009 r., II UK 227/08, LEX nr 736740). Sądy zauważając nieprawidłowość wystawionego przez pracodawcę świadectwa wykonywania przez wnioskodawcę prac w szczególnych warunkach, polegająca na sumarycznym podliczeniu (obejmującym cały okres zatrudnienia) ilości godzin pracy wykonywanej na stanowisku kierowcy ciągnika i kombajnu zamiast wskazania kalendarzowych okresów takiej pracy, pomimo iż Gminny Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w C. istnieje, nie wyjaśniły przyczyn, dla których świadectwo zostało w taki sposób sporządzone i jakie dokumenty umożliwiły, aż taką precyzję w wyliczeniu godzin pracy przy określonych pracach w rozbiciu rocznym oraz jakie względy powodowały konieczność sporządzania takiej dokumentacji.

Zdaniem Sądu Najwyższego, dopiero wyjaśnienie wszystkich okoliczności, jakie mają znaczenie dla oceny stałości i dobowej miary wykonywania pracy w szczególnych warunkach, którą według poz. 3 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., stanowią prace kierowców ciągników, kombajnów oraz poczynienie pełnych i stanowczych ustaleń w tym zakresie umożliwi właściwą subsumcję przepisów prawa materialnego, z których ubezpieczony wywodzi swoje roszczenia do emerytury w obniżonym wieku i pozwoli na prawidłowe rozstrzygnięcie sporu.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.